ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Бухоро тумани

2024 йил 18 апрель

Бухоро туманлараро иктисодий суди судья М.Махсудова раислигида, судья ёрдамчиси Ю.Очиловнинг котиблигида, даъвогар рахбари И.Хожиев ва жавобгар вакили А.Азимов (ишончномасиз)ларнинг иштирокида, даъвогар "Усмон Ислом Мадиёрбек" фермер хўжалиги манфаатида Вобкент туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг жавобгар "Бухородонмаҳсулотлари" акциядорлик жамиятидан 57.210.481,81 сўм асосий қарз, 28.605.240,9 сўм пеня, 11.442.096,4 сўм жарима ундириш тўгрисидаги даъво аризаси бўйича кўзғатилган иктисодий ишни ўз биносида, очик суд мажлисида кўриб чикиб, куйидагиларни

аниклади:

Даъвогар "Усмон Ислом Мадиёрбек" фермер хўжалиги (матнда даъвогар деб юритилади) манфаатида Вобкент туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши (матнда фермерлар кенгаши деб юритилади) судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгар "Бухородонмаҳсулотлари" акциядорлик жамияти (матнда жавобгар деб юритилади)дан 57.210.481,81 сўм асосий қарз, 28.605.240,9 сўм пеня ва 11.442.096,4 сўм жарима ундиришни сўраган.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар рахбари даъво аризасида келтирилган важларини такрорлаб, қарздорликни тўлаб бериш тўғрисида жавобгарга бир неча бор оғзаки огохлантиришлар берилганлигини, жавобгар асосий қарздорликни суд мухокамаси кунига қадар бартараф килганлигини маълум қилиб, неустойка камайтирилишига эътирози йўклигини билдирди.

Суд мажлисида иштирок этган жавобгар вакили даъво талабини кисман тан олиб, асосий карздорликни суд мухокамаси кунига кадар бартараф килганлигини билдириб, неустойкани камайтиришни сўради.

Суд мажлиси вақти ва жойи тўғрисида тегишли тартибда огоҳлантирилган фермерлар кенгаши ишда вакил иштирокини таъминламади.

Суд Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси (матнда ИПК деб юритилади)нинг 170-моддасини қўллаб, унинг иштирокисиз кўриб чиқишни лозим топади.

Суд, иш ҳужжатларини ўрганиб чиқиб, тарафларнинг тушунтиришларини тинглаб, қуйидагиларга асосан даъвони қисман қаноатлантиришни, қолган қисмини қаноатлантиришни рад қилишни лозим топади.

Суд мухокамаси ва иш хужжатларидан аникланишича, даъвогар (шартнома матнида "Хўжалик") ва жавобгар (шартнома матнида

"Тайёрловчи") ўртасида 2022 йил 20 августда бошоқли дон экинлари уруғлигини харид қилиш бўйича 16/20-сонли контрактация шартномаси тузилган.

Тарафлар ўртасида тузилган контрактация шартномаси шартларига кўра, Хўжалик Тайёрловчига бошокли дон экинлари махсулотини етказиб бериши, Тайёрловчи эса Хўжаликни сифатли уруғлик билан таъминлаш, махсулотни қабул қилиб олиш ва унинг ҳақини тўлашни ўз зиммасига олган.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 55-моддаси биринчиучинчи қисмларига кўра, ҳар ким ўз ҳуқуқ ва эркинликларини қонунда тақиқланмаган барча усуллар билан ҳимоя қилишга ҳақли.

Хар кимга ўз хукук ва эркинликларини суд орқали химоя қилиш, давлат органларининг ҳамда бошқа ташкилотларнинг, улар мансабдор шахсларининг қонунга хилоф қарорлари, ҳаракатлари ва ҳаракатсизлиги устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқи кафолатланади.

Хар кимга бузилган ҳуқуқ ва эркинликларини тиклаш учун унинг иши қонунда белгиланган муддатларда ваколатли, мустақил ҳамда холис суд томонидан кўриб чиқилиши ҳуқуқи кафолатланади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 130-моддаси биринчи кисмида Ўзбекистон Республикасида одил судлов факат суд томонидан амалга оширилиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодекси (матнда ФК деб юритилади) 234-моддаси иккинчи кисмига кўра, мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида хамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошка асослардан келиб чикади.

ФКнинг 236-моддасига кўра мажбуриятлар мажбурият шартларига ва конунчилик талабларига мувофик, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса — иш муомаласи одатларига ёки одатда кўйиладиган бошка талабларга мувофик лозим даражада бажарилиши керак.

ФК 465-моддасига мувофик, контрактация шартномасига мувофик кишлок хўжалиги махсулотини етиштирувчи кишлок хўжалиги махсулотини кайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид киладиган шахсга — тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу махсулотни кабул килиш (кабул килиб туриш), унинг хакини шартлашилган муддатда муайян бахода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Агар ушбу Кодексда бошқача тартиб белгиланган бўлмаса ёки у мажбурият мохиятидан келиб чиқмаса, контрактация шартномасига нисбатан махсулот етказиб бериш шартномаси тўгрисидаги қоидалар, тегишли ҳолларда эса давлат эҳтиёжлари учун товарлар етказиб беришга доир давлат контракти тўгрисидаги қоидалар қўлланади.

Шартноманинг 3.4-бандига кўра, хўжалик уруғлик қийматининг 30 фоизини олдиндан, қолган 70 фоизини уруғликни олган пайтдан бошлаб 60 кундан кечиктирмасдан тўлаб бериши, шартноманинг 3.6-бандига кўра, тайёрловчи маҳсулотни белгиланган тартибда қабул қилиб олган вақтдан

бошлаб 60 кундан кечиктирмасдан унинг ягона нархдаги хакини, белгиланган тартибда олинган дон махсулотлари кийматини тўлик тўлаб берилиш тўгрисида келишилган.

Даъвогар томонидан мажбуриятлар тўлиқ бажарилган бўлсада, бироқ жавобгар томонидан мажбуриятлар тўлиқ бажарилмаганлиги оқибатида жавобгарнинг даъвогар олдида 57.210.481,81 сўмлик қарздорлиги юзага келган. Мазкур қарздорликни қоплаш ҳақида юборилган талабнома жавобгар томонидан оқибатсиз қолдирилган. Мазкур ҳолатда даъво талаби асосли бўлиб, шартнома, электрон ҳисобварақ-фактуралар, солиштирма далолатнома, талабнома билан ўз тасдиғини топади.

2024 йил 18 апрель холатида жавобгарнинг даъвогар олдидаги жавобгарнинг 57.210.481,81 сўм асосий қарздорлиги тўлик копланган.

Демак, даъвогарнинг асосий қарзни ундириш талабини қаноатлантиришни рад қилишни лозим.

Шунингдек, даъвогар шартномага мувофик жавобгардан 28.605.240,9 сўм микдорида пеня ундиришни сўраган.

Тарафлар ўртасидаги шартноманинг 4.3-бандига асосан етказиб берилган товарлар ҳақини ўз вақтида тўламаганлик учун тайёрловчи ҳўжаликка ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун кечиктирилган тўлов суммасининг 0,5 фоизи микдорида, аммо кечиктирилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган микдорида пеня тўланиши белгиланган.

Мазкур банд талабларини инобатга олиб, даъвогар томонидан пеня тўгри хисобланган.

ФК 333-моддасининг биринчи қисмига кўра, қарздор айби бўлган тақдирда, мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонунчиликда ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

ФКнинг 326-моддасига мувофик агар тўланиши лозим бўлган неустойка кредиторнинг мажбуриятини бузиш окибатларига номутаносиблиги кўриниб турса, суд неустойкани камайтиришга ҳақли. Бунда қарздор мажбуриятни қай даражада бажарганлиги, мажбуриятда иштирок этаётган тарафларнинг мулкий аҳволи, шунингдек кредиторнинг манфаатлари эътиборга олиниши керак. Суд алоҳида ҳолларда қарздор ва кредиторнинг манфаатларини ҳисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириш ҳуқуқига эга.

Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўгрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари ҳақида" 2007 йил 15 июндаги 163-сонли қарорининг 4-банди биринчи ва иккинчи қисмларида, ФКнинг 326-моддасига мувофик суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий аҳволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка миқдорини камайтиришга ҳақли эканлиги, шу билан бирга

неустойканинг энг кам микдори ФКнинг 327-моддасида кўрсатилган фоизлар микдоридан кам бўлмаслиги лозимлигини эътиборга олишлари тўгрисида судларга тушунтириш берилган.

Суд, қайд этилганлардан келиб чиқиб, мажбуриятнинг бузилиши билан неустойка миқдори мутаносиблигини, кредиторнинг манфаатларини, тарафларнинг мулкий аҳволини, мажбуриятни бажариш ҳам жавобгар томонидан кечиктирилганлигини инобатга олиб, даъвонинг пеня ундириш талабини қисман, яъни 10.000.000 сўмга қаноатлантиришни, қолган қисмини қаноатлантиришни рад қилишни лозим топади.

Бундан ташқари, даъвогар жавобгардан кечиктирилган қарздорлик суммасининг 20 фоизи миқдорида жарима ундиришни сўраган.

Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўгрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари ҳақида" 2007 йил 15 июндаги 163-сонли қарорининг 3-бандида агар шартномада айнан битта мажбуриятнинг бузилиши учун неустойкани ҳам жарима, ҳам пеня кўринишида тўлаш назарда тутилган бўлса, судлар шуни эътиборга олишлари лозимки, қонунчиликда бошқача ҳоллар назарда тутилмаган бўлса, даъвогар фақатгина бир шаклдаги неустойка қўллашни талаб қилишга ҳақлилиги тўгрисида тушунтириш берилган.

ИПК 68-моддасининг биринчи қисмига кўра, ишда иштирок этувчи қар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираёттан қолатларни исботлаши керак.

Даъвогарнинг ушбу талаби асоссизлиги сабабли уни каноатлантиришни рад килишни лозим топади.

ИПК 118-моддасининг биринчи қисмида суд харажатлари ишда этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган иштирок даъво талаблари микдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилиши, олтинчи қисмида эса агар даъвогар томонидан билдирилган неустойкани ундириш хақидаги талаб асосли бўлиб, бирок унинг микдори конунчиликда белгиланган хукукдан фойдаланилган холда суд томонидан камайтирилган бўлса, суд харажатларининг камайтирилиши хисобга олинмаган холда ундирилиши лозим бўлган неустойка суммасидан келиб чиккан холда, суд юклатилиши харажатлари жавобгарнинг зиммасига лозимлиги белгиланган.

"Давлат божи тўғрисида" ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан тасдикланган "Давлат божи ставкаларининг микдорлари" 2-бандининг "а" кичик бандига кўра, мулкий хусусиятга эга даъво аризаларидан даъво бахосининг 2 фоизи микдорида, бирок БХМнинг 1 бараваридан кам бўлмаган микдорда давлат божи тўланиши лозим.

Суд, даъво қисман қаноатлантиришни, жавобгардан даъвогар фойдасига 10.000.000 сўм пеня, олдиндан тўланган 34.000 сўм почта харажати ундиришни, республика бюджетига жавобгардан 1.716.315 сўм, даъвогардан 228.842 сўм давлат божи ундиришни лозим топади.

Юқоридагиларни инобатга олиб ҳамда ИПКнинг 118, 170, 176-179, 180 ва 186-моддаларини қўллаб, суд

КАРОР КИЛДИ:

Даъво қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар "Бухородонмаҳсулотлари" акциядорлик жамиятидан даъвогар "Усмон Ислом Мадиёрбек" фермер хўжалиги фойдасига 10.000.000 сўм пеня, олдиндан тўланган 34.000 сўм почта харажати ундирилсин.

Даъвонинг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

Жавобгар "Бухородонмахсулотлари" акциядорлик жамиятидан республика бюджетига 1.716.315 сўм давлат божи ундирилсин.

Даъвогар "Усмон Ислом Мадиёрбек" фермер хўжалигидан республика бюджетига 228.842 сўм давлат божи ундирилсин.

Хал қилув қарори бир ойдан сўнг қонуний кучга киради ҳамда ижро варақаси берилади.

Хал қилув қарори устидан шу суд орқали Бухоро вилоят судига ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан эътиборан бир ойлик муддат ичида апелляция тартибида, қонуний кучга киргач кассация тартибида шикоят бериш (протест келтириш) мумкин.

Судья

М.Махсудова

